

Mazzini, vader van de revolutie of onbegrepen democraat?

De invloed van de revoluties van 1848 op Mazzini's denken and
schrijven.

Giuseppe Mazzini.
*Ets door Achille Lemot, 1870. © Centrale
Bibliotheek Parijs.*

Italy since 1815: The Struggle for Unity
*Cambridge Modern History Atlas, Cambridge University
Press; London. 1912.*

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	3
2. MAZZINI, ZIJN GESCHRIFTEN & DENKEN	8
2.1. Vroege jaren	8
2.2. Manifest van Giovane Italia (1831)	9
2.3. Algemene instructies voor de leden van Giovane Italia (1831)	11
2.4. Over rechten en plichten van de mens	12
2.5. Essay “On the Unity of Italy” (1861)	14
2.6. Verschillen, ontwikkelingen, tegenstrijdigheden	16
3. DE CONTEXT VAN DE “PRINTEMPS DES PEUPLES”	20
3.1. De pre-1848 omstandigheden in de Italiaanse staten	20
3.2. Postrevolutionaire ontwikkelingen in de verschillende staten	22
3.3. De gevolgen van de revoluties van 1848 elders in Europa	25
3.4. De pre- en post revolutionaire context en Mazzini’s denken	26
4. CONCLUSIES	30
5. LITERATUURLIJST	31
5.1. Primaire bronnen	31
5.2. Secundaire literatuur	31

1. Inleiding

Deze scriptie behandelt het denken en schrijven van Giuseppe Mazzini, naast Garibaldi, Cavour en koning Vittorio Emmanuël II, één van de vier ‘vaders van het vaderland’. Mazzini werd en wordt van deze vier als belangrijkste denker gezien. Dit komt omdat hij enerzijds als eerste van deze vier al in de jaren ‘30 voor de eenwording van Italië pleitte, de revolutie daarvoor als middel zag en er zelfs een politieke beweging voor oprichtte, maar anderzijds ook veelvuldig over die eenwording bleef schrijven in de daaropvolgende decennia.

Mazzini’s politieke beweging *Giovane Italia*, en de drang naar Italiaanse eenwording speelde een belangrijke rol in de revoluties van 1848 in de verschillende Italiaanse staten. Van die eenwording kwam echter niets terecht en in 1849 zaten de verschillende vorsten wederom stevig in het zadel. Vanuit Mazzini’s gezichtspunt konden de revoluties zelf dan ook zonder meer als ‘mislukt’ beschouwd worden. Echter, de door Mazzini zo gewenste Italiaanse eenwording zou zich in 1861 alsnog grotendeels voltrekken.

Over Mazzini is veel geschreven, en dan met name vóór de tweede wereldoorlog en vervolgens weer vanaf de jaren ‘80 in de twintigste eeuw. De academische discussies gingen zowel in de decennia na zijn dood, als in recentere studies met name over het filosofisch-idealistisch karakter van zijn gedachtengoed. Die debatten gingen en gaan veelal over de moeilijke combinatie van de democratische aspecten en de collectivistische-nationalistische dimensies in zijn ideeën en gedachtengoed. Zoals veel nationalistes ontkwam ook Mazzini niet aan de beschuldiging dat zijn nationalisme een voedingsbodem gevormd heeft voor het fascisme, en hij raakte dus vanaf 1950 in de vergetelheid. In voornoemde debatten werden bijna zonder uitzondering zijn latere geschriften gebruikt en gespiegeld aan de ideeën van de grote negentiende-eeuwse ideologen en filosofen. Het is echter opvallend dat het Manifest van *Giovane Italia* en de instructies aan haar leden uit 1831 daarin zo weinig aan bod komen. Ongetwijfeld is zijn latere werk rijker, meer voldragen en leent zich als

'eindproduct' beter voor een vergelijkende analyse met de 'grote ideologieën'. Maar juist de verschillen en ogenschijnlijke contradicties tussen zijn eerste denkbepelden en zijn latere theorieën zijn de moeite van de analyse waard, zeker in het kader van de revoluties, de uitkomsten ervan en de eenwording van Italië die uiteindelijk in 1861 alsnog grotendeels zijn beslag kreeg. Dit paper voegt een inzicht toe aan de ontwikkeling van de jonge idealistische Mazzini naar de volwassen denker.

Vandaar ook de vraagstelling hoe het verloop van de revoluties van 1848, en met name het mislukken ervan in zijn optiek, het denken en schrijven van Mazzini beïnvloed heeft. Maar ook de uiteenlopende postrevolutionaire ontwikkelingen in het decennium erna in de verschillende staten creëerden zeer verschillende contexten dan in de prerevolutionaire jaren, en zullen dus van invloed zijn geweest op die sterke veranderingen in zijn geschriften.

Om een evolutie in zijn denken te analyseren worden vier publicaties van hem bestudeerd. Uit 1831 zijn manifest van *Giovane Italia* en de algemene instructies voor haar leden en uit 1861 zijn essay over de eenwording van Italië. Om die periode van dertig jaar te overbruggen wordt ook zijn bekendste werk *Duties of Men* geanalyseerd, een door hemzelf samengestelde bundel geschriften uit de late jaren '30, de jaren '40 en '50 die zijn gedachtengoed weergeven. Om de analyse over de overeenkomsten, verschillen en eventuele contradicties uit te kunnen voeren wordt de context geschetst van de pre- en postrevolutionaire situaties in de verschillende staten vooral in Italië maar ook kort die van elders in Europa.

In dit paper wordt aangetoond dat met name de postrevolutionaire ontwikkelingen in de verschillende Italiaanse staten een bepalende invloed hebben gehad op het denken en schrijven van Mazzini. De inhoud en teneur van zijn essay uit 1861 verschillen in hoge mate van het manifest en de instructies uit 1831, die in essentie over hetzelfde gingen: de eenwording van Italië. De hypothese is dan ook dat de postrevolutionaire ontwikkelingen in Piemonte Mazzini deden beseffen dat zijn anti monarchale doctrines niet houdbaar waren.

In Piemonte vonden een verlicht absolutistische vorst en een gematigd liberale oppositie namelijk de vereiste middenweg om de vooruitgang en (volks)soevereiniteit vorm te geven zonder revolutie. Dat ze daarbij ook nog eens Italië wisten te verenigen onder het leiderschap van deze vorst en de daarbij horende adel was precies datgene wat hij alleen via een revolutie voor mogelijk had gehouden.

Natuurlijk speelt leeftijdsontwikkeling een rol. Tussen beide tijdstippen zit een tijdspanne van 30 jaar. Manifest en instructies werden geschreven door een 26 jarige Mazzini gedurende de hoogtijdagen van de restauratie monarchieën, zijn essay over de eenwording van Italië schreef hij in 1861 als 56 jarige met de nodige levenservaring en reflectie op de loop van de geschiedenis in Italië en daarbuiten. Maar de analyse van het genoemde *Duties of Men* moet op die ontwikkeling een extra licht laten schijnen.

Daarnaast hebben de internationale ontwikkelingen een rol gespeeld. Mazzini heeft het grootste gedeelte van zijn volwassen leven in Frankrijk, Zwitserland en Engeland doorgebracht. Hij kreeg daar volop informatie over het verloop en de nasleep van de revoluties van 1848 die in vrijwel heel Europa plaatsvonden. In die nasleep is ook het gedachtengoed in Europa veranderd, en het is de vraag welke invloed dat heeft gehad op Mazzini.

Als structuur van dit paper worden eerst de primaire bronnen van Mazzini in chronologische volgorde besproken. Aansluitend wordt als eerste analytische stap een vergelijk van deze bronnen gemaakt. Waarin komen ze overeen, wat zijn de opvallendste verschillen en zitten er contradicties in? Een eerste verklaring met behulp van zijn biografie vindt daar al plaats. Deze analyse is vooral een tekstuele.

In de tweede helft van het paper worden de ontwikkelingen in de verschillende Italiaanse staten in de loop van de 19^e eeuw besproken, alsmede die in Europa, met uiteraard een hoofdrol voor de revoluties van 1848. Als tweede analytische stap borduurt het paper dan voort op met name contextuele aanleidingen van de

ervoor al geïdentificeerde verschillen en contradicties tussen de vroege en late geschriften van Mazzini, om vervolgens te besluiten met de conclusies. Bewust is dit paper dus niet strikt chronologisch van opbouw. Door eerst de verschillen tussen de primaire bronnen bloot te leggen en daar een eerste interne duiding aan te geven en die verschillen pas daarna aan de hand van de *Risorgimento* opnieuw te kaderen wordt de analyse duidelijker weergegeven.

Dit paper leunt daar waar het de bronnen betreft op drie hoofdpijlers. Om te beginnen de eerder genoemde primaire bronnen van Mazzini zelf. Daarnaast wordt van de Britse historicus Dennis Mack Smith een in 1994 geschreven biografie¹ van Mazzini gebruikt. Mack Smith is Emeritus Fellow van het *all-souls college* van de Universiteit van Oxford², en is in 1989, vijf jaar voor het uitkomen van de biografie van Mazzini, beschreven als “*the leading historian of modern Italy working in english*”³ Om de context van de ontwikkelingen in Italië tussen 1815 en 1871 te duiden is het boek *Risorgimento*⁴ uit 2009 door Lucy Riall gebruikt. Daarin wordt een divers beeld geschetst van de verschillen tussen de staten in het verloop van de revoluties en hun nasleep tussen 1815 en 1871. Lucy Riall is hoogleraar geschiedenis aan het Birkbeck College in Londen⁵ en werd na het verschijnen van *Risorgimento* bedeed met het hebben van de “*primacy as both historian and historiographer of nineteenth-century Italy.*”⁶

Voor contrasterende meningen zijn wetenschappelijke artikelen gebruikt. In de biografie overheerst namelijk het beeld van Mazzini als nationalist. In een artikel uit 2012 van D.G Rowley⁷ wordt echter meer zijn democratisch denken belicht, of beter gezegd de onderliggende democratische drijfveren achter zijn nationalisme. In een academisch debat uit 2009 in *Nations and Nationalism*

¹ Dennis Mack Smith, *Mazzini* (New Haven 1994)

² <http://www.all-souls.ox.ac.uk/people.php?personid=158>

³ Richard Bosworth, Review Article: Denis Mack Smith and the Third Italy in *The International History Review* Vol. 12, No. 4 (1990), 782-792 aldaar 782

⁴ Lucy Riall, *Risorgimento*, The history of Italy from Napoleon to nation-state. (Basingstoke 2009)

⁵ <http://staff.bbk.ac.uk/hca/staff/lucyriall>

⁶ Steven C. Hughes, Book Review: *Risorgimento. The History of Italy from Napoleon to Nation State*, by Lucy Riall in *English Historical Review* (2011)194-196, aldaar 194

⁷ D.G. Rowley, “Giuseppe Mazzini and the democratic logic of nationalism” in *Nations and Nationalism*, 18 (2012) 39–56

wordt met name de aanwezige Italiaanse identiteit in culturele uitingen ver voor de revoluties van 1848 beschreven, zodoende een extra invalshoek leverend voor de prerevolutionaire omstandigheden en een context leverend voor de vroege geschriften van Mazzini.

2. Mazzini, zijn geschriften & denken

2.1. *Vroege jaren*⁸

Giuseppe Mazzini werd in 1805 geboren in Genua, destijds onderdeel van Napoleons keizerrijk. Hij was de zoon van een professor in pathologie en was na een studie rechten aanvankelijk van plan literair criticus te worden. Hij ontwikkelde een voorliefde voor schrijvers met een sociale en politieke boodschap, en er werden tussen 1827 en 1830 een twintigtal artikelen van hem gepubliceerd, wat hem meteen al een aanzienlijk reputatie gaf. Maar toen al waren de autoriteiten hem niet gunstig gezind, want de tijdschriften waarin hij publiceerde werden in Toscane en Piemonte verboden.

In 1815 werden na de nederlaag van Napoleon acht Italiaanse staten in ere hersteld, elk met een reactionair en absolutistisch regime, met verwantschappen of andere banden met de Franse, Spaanse en Oostenrijkse monarchieën. Vanaf 1820 ontstonden er opstanden in de verschillende staten geïnspireerd door de *carbonari*, geheime genootschappen die met name grotere individuele vrijheden en bevrijding van buitenlandse overheersing voor ogen hadden. Daarnaast wilden ze de monarchieën vervangen voor republikeinse stelsels. Mazzini, enthousiast over zulke visionaire idealen, meldde zich in 1829 aan voor een van deze carbonari maar werd een jaar later al verraden, gevangen genomen en moest begin 1831 in ballingschap. Vanaf dat moment weidde hij zich exclusief aan de politieke en sociale revolutie.

In ballingschap moest hij toezien hoe in 1831 wederom enkele opstanden plaatsvonden die tijdelijke regeringen in Parma, Modena en de pauselijke staten opleverden. Maar onderlinge twisten en zwakte maakten deze regeringen een makkelijke prooi voor de Oostenrijkse troepen, en de lessen waren duidelijk: Oostenrijk was een te formidabele tegenstander, hulp van Frankrijk kon niet worden verwacht en de basis van een kleine groep intellectuelen was te smal om

---

⁸ Mack Smith, *Mazzini*. 3-5

een revolutie te dragen. Een succesvolle revolutie zou afgestemde acties, een voorlopig programma van propaganda en educatie van de bevolking vereisen.

In Juli 1831 richtte hij samen met een veertigtal ballingen *Giovane Italia* op. Aanvankelijk niet bedoeld als politieke partij werd het dat in de praktijk heel snel. In feite was het de eerste Italiaanse politieke partij met een programma, leden, contributie en een koeriersdienst om de leden uit verschillende regio's met elkaar in contact te brengen. Uit dat jaar dateren ook twee belangrijke publicaties: 'Manifest van *Giovane Italia*' en 'Algemene instructies voor de leden van *Giovane Italia*'.

2.2. Manifest van *Giovane Italia* (1831)

Het eerste kwart van het manifest legt uit dat grote revoluties niet met bajonetten maar met principes worden gevoerd, bovenal in morele zin, daarna pas in materiële. Wapens hebben pas kracht als ze een recht afdwingen of onderhouden, als dat tenminste rechten en plichten van een samenleving zijn die in de moraal van de meerderheid wortel hebben geschoten. Puur gewelddadige revoluties daarentegen kunnen volgens Mazzini winnaars, verliezers en martelaren opleveren, maar tirannie zal er altijd het resultaat van zijn. Of dat dan van een vorst of één of een ander instituut is, als die revoluties tegen de wil van de meerderheid is, is dat de uitkomst. Alleen principes, verspreid en bepleit aan het volk, kunnen het recht op vrijheid en de wens en noodzaak ervan creëren, en autoriteit en rechtvaardigheid aan de wetten verlenen. Een krant is volgens dit manifest het geëigende middel om de inwoners van Italië de principes van de revolutie bij te brengen. Een vooruitwijzing naar het belang dat Mazzini zou blijven hechten aan educatie, en een terugverwijzing naar een van de lessen van de mislukte opstanden in 1830, dat zonder voldoende steun van de massa een revolutie gedoemd is.⁹

Vervolgens gaat het manifest in op de veelheid aan stromingen in Italië die voor verandering zijn. Zij die buitenlandse overheersers haten, zij die een verenigd Italië willen onder een sterke hand, of dat nou een buitenlandse of binnenlandse

---

⁹ Giuseppe Mazzini, *Life and writings of Joseph Mazzini* (Londen, 1890-91) 117-119

tiran is maakt hen niet uit, nog weer anderen die bang zijn voor interne twisten en beducht zijn voor de absolute eenwording en dus gewoon naar een minder aantal deelstaten streven. Slechts enkelen begrijpen volgens Mazzini echter dat alleen als de emancipatie gestoeld is op eenheid, vrijheid en onafhankelijkheid er echte vooruitgang kan plaatsvinden. Vervolgens schrijft hij echter toch dat de liefde voor het land, de haat jegens Oostenrijk en een intens verlangen om diens juk af te werpen nu universeel verspreid zijn, en de compromissen zullen volgens hem verdwijnen als gevolg van de 'majesteit van de nationale wil'.¹⁰

Wat volgt is een tirade tegen de intellectuele klasse die dacht en denkt met diplomatie veranderingen door te kunnen voeren. Ook al delen ze volgens Mazzini de idealen met de revolutionairen, ze schrikken volgens hem terug van extreme maatregelen en zullen uiteindelijk het volk met dezelfde middelen onderdrukken als de tirannen dat al eeuwen gedaan hebben. Het manifest stelt dat diplomatie het Italiaanse volk 'al duizend maal verkocht heeft' en dat buitenlandse wapens de Italianen al 'duizend mal verraden hebben'. Volgens Mazzini hebben deze intellectuelen nu geen enkel recht aan het hoofd te staan van de beweging ter eenwording van Italië, daar ze "het enthousiasme wat ze hebben proberen uit te roeien nu bespotten".¹¹

Vervolgens besluit het manifest met een algemene beschrijving van goede bedoelingen zonder concreter te worden dan dat de revolutie er een moet zijn van de massa, dat ze geleerd hebben van tien eeuwen fouten maken en dat de martelaren van de revoluties van de afgelopen tien jaar een stimulans zijn om de dingen nu goed te doen. Waarna een opsomming volgt van alle onrecht en wreedheden die Italië zijn aangedaan in de afgelopen eeuwen en die *Giovane Italia* aan de wereld zal laten zien.

De rode lijn die hier al zichtbaar is is dat het educatief aspect van de beweging een belangrijke is en dat een revolutie op principes gestoeld moet zijn. Al met al

---

10 Mazzini, *Life and writings*, 119-120

11 Idem, 121-123

is het manifest meer een aanklacht tegen de monarchieën en de elites en een document van intenties dan een blauwdruk van een samenleving.

2.3. *Algemene instructies voor de leden van Giovane Italia (1831)*

Naast het manifest schrijft Mazzini in 1831 ook een serie van instructies voor de leden van de beweging. Enkele thema's voeren daarin de boventoon, uniformiteit, anti-monarchisme en anti federalisme.

Mazzini schrijft dat de kracht van een revolutionaire beweging niet afhangt van kwantiteit, maar van homogeniteit. Hij stelt dat revolutionaire bewegingen die heterogeniteit toelaten incapabel zijn om in de post-revolutionaire periode de beweging aan te sturen. Zoals hij schrijft: “Zonder eenheid is er geen natie, zonder eenheid is er geen kracht [...] zonder eenheid van geloof, een sociaal pact en civiele, politieke en strafrechtelijke wetgeving is er geen natie.”¹² Eenheid is volgens hem geen despotisme maar de aggregatie van allen. Alle bezwaren tegen eenheid zijn volgens hem bezwaren tegen administratief centralisme en despotisme, niet zozeer tegen eenheid. Hij benoemt hier zijdelings hoe hij dit in de toekomst ziet: Een administratieve organisatie op gemeente (*commune*) niveau, en een politieke inrichting van de staatshuishouding op centraal niveau om Italië te vertegenwoordigen in Europa

Mazzini noemt *Giovane Italia* republikeins. Maar meer dan republikeins nog zijn zijn instructies echter anti-monarchaal. Aanvankelijk schrijft hij dat alleen het republikeinse model gelijkheid toestaat, omdat privileges aan de top uiteindelijk ook terechtkomen in andere bevolgingsklassen daarmee die gelijkheid ondermijnend. Maar vervolgens wordt de toon al snel anti-monarchaal. Een vorst moet volgens hem een aristocratie naast zich hebben om te kunnen voortbestaan. En juist de adel is de bron van ongelijkheid en corruptie. Daarnaast heeft elke vorm van monarchie volgens Mazzini een probleem: De

---

¹² Mazzini, *Life and writings* 103-104

gekozen monarchie creëert anarchie en erfelijke monarchie mondt volgens hem daarentegen uit in despotisme.

Hij omschrijft het proces van vooruitgang in Europa als de consolidatie van het republikeinse principe, hij suggereert daarbij dat een monarchaal model alsnog volgende revoluties zou vereisen. Dichter bij huis weer beschrijft hij dat monarchieën in de Italiaanse geschiedenis verval brachten en de ruïnering van beschavingen inluide met een servilisme naar buitenlandse vorsten.

Meer in praktische zin zijn volgens hem het ontbreken van (nationale) monarchale elementen in Italië en een machtige en gerespecteerde aristocratie redenen om voor een republiek te kiezen. Daarnaast zouden verschillende Italiaanse volkeren graag samen gaan, maar niet onder een nazaat van een van de huidige vorsten. Bovendien zou een monarchie gepaard gaan met verplichtingen aan andere monarchieën.

In deze instructies rekt hij ook af met het federalisme waarmee Italië volgens hem een soort impotent Zwitserland zou worden, een speelbal van buurlanden. Het zou de buurenruzie doen oplaaien zoals in de middeleeuwen en een bron voor aristocratie zijn

2.4. Over rechten en plichten van de mens

'Duties of Men' is Mazzini's meest bekende werk. Het is een bundel van geschriften, essays en brieven geschreven in de late jaren '30, de jaren '40 en '50, en door Mazzini zelf gebundeld. Het vormt daarmee in dit paper een brug tussen zijn manifest en de instructies uit 1831 enerzijds, en het essay aangaande de eenwording van Italië geschreven in 1861 anderzijds. Helaas is een chronologische volgorde erin niet meer te achterhalen zoals biograaf Mack Smith ook al aangeeft. Mazzini heeft nooit zorgvuldig kopieën bewaard van zijn geschriften, de geadresseerden moesten zijn brieven vaak vernietigen omdat hij een banneling was en hij dateerde zijn geschriften sowieso slechts bij uitzondering. Daarnaast was hij naar eigen zeggen een man van het hart, minder van het hoofd, meer geïnteresseerd in de transformatie van de samenleving dan

van theorieën over de politieke modellen.¹³ Het werk is thematisch ingedeeld, elk hoofdstuk gericht op een facet van de plichten van de mens. Plichten jegens god, de wet, de mensheid, het land, de familie en de mens zelf.

Met name het hoofdstuk gewijd aan de plichten jegens de mensheid is een duidelijke ontwikkeling ten aanzien van de werken uit 1831. Mazzini schrijft hier dat de mens vanwege zijn unieke capaciteit tot associatie met andere mensen tot rationele, sociale en intellectuele vooruitgang kan komen.¹⁴ Volgens hem zijn de belangrijkste plichten dan ook die jegens de mensheid, meer nog dan jegens zijn familie of land.¹⁵

In het hoofdstuk gewijd aan de plichten jegens het land legt Mazzini uit dat een mens niets kan betekenen voor de mensheid als hij niet samenwerkt met andere mensen in zijn omgeving, in zijn land, om vooruitgang van betekenis te boeken. In dat licht beschrijft hij het belang van naties en nationaliteit, omdat alleen mensen die elkaar verstaan en begrijpen in vrijheid met elkaar kunnen associëren en coöpereren om op die manier vooruitgang te boeken voor de mensheid.¹⁶ Wel maakt hij hier de distictie tussen de landen van de volkeren in tegenstelling tot de landen “van de koningen en geprivilegieerde kasten”. Die landen van volkeren, in vrijheid ontstaan, zullen broederlijk en in harmonie naast elkaar progressieve ontwikkeling vooruitgang boeken. Een bijdrage aan de mensheid is dan ook het doel van een land.¹⁷

Vervolgens is een heel hoofdstuk gewijd aan plichten jegens familie. “Familie is voor land wat land is voor mensheid. Scope en doel van vaderlandsliefde is om u op te leiden tot mens, scope en doel van familieliefde is om u op te leiden als burger. De familie en het land zijn de twee extreme punten van een lijn.”¹⁸

---

13 Mack Smith, *Mazzini* 150-151

14 Giuseppe Mazzini, *The Duties of Men* (Londen, 1862), 66

15 Idem, 82

16 Idem, 87

17 Idem, 88

18 Idem, 98

In het hoofdstuk over vrijheid gaat Mazzini wat dieper in op de organisatie van de natie. Het instituut regering is volgens hem slechts “een directief, een missie aan enkelen om sneller het nationale streven of doel te bereiken. Deze enkelen dienen te worden verkozen, echter deze uitverkiezing moet ingetrokken kunnen worden indien zij daarmee in strijd handelen.¹⁹ Hiermee suggereert Mazzini impliciet een ‘*check and balance*’ van de nationale regering, zonder daar in detail op in te gaan. Met name de rol van de gemeente of andere vorm van lokale autoriteit is hier nog niet expliciet aanwezig.

2.5. Essay “On the Unity of Italy” (1861)

In dit essay, gepubliceerd in 1861 als reactie op de eenwording van Italië gaat Mazzini in op de organisatorische aspecten van de natie Italië. Daar waar hij in zijn manifest de gemeentes zijdelings genoemd had, gaat hij hier diep in op de verschillende rollen die de natie en de gemeente hebben. Daarnaast maakt hij een distictie tussen rechten en plichten van de Italiaanse ingezetenen.

Eerst zet Mazzini uiteen dat de verschillen tussen Lombardije en Napels niet groter zijn dan die tussen de Pyreneeën en Bretagne in Frankrijk, en dat de staten nooit met elkaar in oorlog waren, maar dat dat meer de steden binnen de staten waren. Federalisme is volgens hem dan ook geen oplossing net zomin als provinciale vrijheid, het verzwakt maar en creëert ongelijkheden volgens hem. Vervolgens gaat hij verder met een introductie van de kracht van het lokale gemeentelijke leven en het zuiver Italiaanse aspect daarvan. En terwijl de Italianen door de eeuwen heen buitenlandse overheersers bestreden, hebben de gemeentes een glorieuze groei doorgemaakt. En passant werd er daarbij een werkende klasse gevormd, die volgens hem de natuurlijk vijand is van elke arbitraire ongelijkheid die niet op arbeid is gebaseerd.²⁰

Zijn verhandeling over vrijheid is vervolgens een bespiegeling over rechten en plichten waarin hij stelt dat de Italianen hebben gekozen voor een model van burgerplichten in plaats van de achterhaalde burgerrechten. Italië heeft volgens

---

19 Mazzini, *Duties* 131

20 Mazzini, *Life and writings* 273-281

Mazzini een missie in Europa om de vooruitgang vorm te geven, en deze plichten zijn een diepgeworteld Italiaans fenomeen. (Burger)rechten zijn onlogisch, federalistisch en door de buitenlanders geïmporteerd. Het is volgens Mazzini het democratisch instinct van de Italiaan om alle krachten te bundelen ten behoeve van de vooruitgang, het bewustzijn en een missie in Europa. ²¹

Vervolgens gaat hij in op de organisatie van de natie. Mazzini is niet bang voor een te sterke centrale natie, omdat de afstand tot de gemeentes te groot is, en de kracht van de staat neemt af met de afstand tot haar inwoners. Natie en de gemeente zijn volgens hem de enige twee natuurlijke elementen van het volk. De natie vertegenwoordigt associatie, de gemeente vertegenwoordigt vrijheid. De gemeente is daarin de garantie van individuele autonomie en van een vrij, spontaan en onafhankelijk leven in al die zaken die de niet leiden tot het schenden van de plichten die de natie voorschrijft. Vrijheid die verder gaat leidt volgens hem tot anarchie.²²

Volgens Mazzini zien de materialisten vrijheid als het recht om te doen of te laten zolang het anderen maar niet schaadt. Hij ziet vrijheid echter als de keuze tussen de verschillende manieren om plichten uit te voeren, die manieren die het beste passen bij de burgers eigen neigingen. ²³

De morele autoriteit ligt bij de natie. De praktische invulling ligt bij de gemeente. De gemeente vormt en onderwijst de burgers voor haar land. De natie vormt en onderwijst haar burgers voor de mensheid. Binnen de gemeentes is de metropool als een menselijk hart, ontvangt de kiemen van vooruitgang van het hele land, verwerkt ze en zuivert ze om ze weet aan het land door te geven. ²⁴

Daarna formuleert hij een heel aantal terreinen waarop de splitsing van de verantwoordelijkheden tussen gemeente en natie wordt verduidelijkt. Saillant detail is dat hij wel een rol ziet voor een twaalftal regio's, niettegenstaande zijn

---

21 Mazzini, *Life and writings*, 282-286

22 Idem, 286-289

23 Idem, 290-296

24 Idem, 297

afkeer van federalisme. Maar de regio's zijn secundair vergeleken met de gemeentes en natie, en aan het hoofd staat een gedelegeerde van de natie.

De gemeentes moeten volgens Mazzini zowel de stad als het omliggende rurale platteland omvatten om de echte vooruitgang te bewerkstelligen. Zodat de verlichting van de progressieve steden haar weg naar het reactionaire platteland kan vinden. Er is volgens hem geen gevaar voor het omgekeerde, dat de stedelijke vooruitgang het onderspit zou delven tegen de conservatieve krachten van het platteland, de vooruitgang van de huidige tijdgeest en de energie van leven en kracht van het goede in de stad zal de dominantie van vooruitgang verzekeren.²⁵

Tenslotte vormt de gemeente het natuurlijke tegenwicht van de natie, in zijn eigen versie van *checks and balances* houdt volgens Mazzini de gemeente in de gaten of het nationale Pact van de natie aanpassing behoeft, en de natie houdt een vinger aan de pols bij de gemeentes of de burgerplichten conform het grote geheel uitgevoerd worden.²⁶

2.6. Verschillen, ontwikkelingen, tegenstrijdigheden

Al met al, daar waar het manifest uit 1831 vooral een manifest ter bevrijding van de verschillende Italianen was, is het essay uit 1861 een verhandeling hoe die vrijheid vorm te geven. In essentie zegt Mazzini dat de vrijheid juist ingezet dient te worden voor natie en mensheid, daarmee expliciet afstand nemend van het concept vrijheid zoals door de Franse revolutie gebracht, en door liberalen gepropageerd.

De tekst van het manifest wordt nauwelijks expliciet besproken in de secundaire literatuur, zelfs niet door biograaf Mack Smith, maar die beschrijft wel hoe Mazzini in de vroege jaren 30 toegaf dat hij uit onervarenheid fouten had gemaakt. Italianen waren volgens hem nog niet klaar om voor hun nationaliteit te vechten, en dat teveel mensen samenwerking met de buitenlandse

---

²⁵ Mazzini, *Life and writings*, 298-302

²⁶ Idem, 303-307

overheersers prefereerden dan hun bezittingen of levens te riskeren in een binnenlandse revolutie.²⁷ Daaruit valt de sterke focus op onderwijs/opvoeding al in zijn vroege geschriften te verklaren.

Ook valt op hoe weinig hij aanvankelijk over de rol van de lokale gemeenschap, de *communes*, schrijft en welk een sleutelrol die juist in zijn essay uit '61 spelen, veel meer dan in de 'plichten'. Daarnaast valt ook het ontbreken van een internationale component in zijn eerste geschriften op, daar waar in de '*Duties*' de mensheid en Europa een prominente rol spelen.

Opmerkelijk is de afwezigheid van de fel anti monarchale toon in zijn essay uit '61 die met name in de instructies zo prominent aanwezig was en in het manifest als anti Oostenrijks zichtbaar was. In indirecte termen hint hij nog wel op ongewenste 'niet op arbeid gebaseerde ongelijkheid' waarin een kritiek op klassenverschil is te lezen. De teneur van het essay is er meer een van dat de bevolking zeer wel in staat is zichzelf te regeren, of in elk geval de centrale regering zal weten te corrigeren.

Een ander opvallend aspect in het essay is dat collectiviteit een zo dwingend element wordt vergeleken met het manifest en de instructies. Daar waar die twee eerste geschriften nog over bevrijding van de bevolking ging beschrijft hij in 1861 hoe de Italiaanse bevolking gekozen heeft voor burgerplichten in plaats van burgerrechten. De plichten zijn volgens hem een diepgeworteld Italiaans fenomeen. Deze stelling kan niet los gezien worden van zijn 'plichten van de mens', zijn democratisch denken dat duidelijk werd in die geschriften.

Vooruitgang werd in die geschriften concreter gemaakt. In 1831 refereert hij in het manifest nog wel aan de vooruitgang van Europa, dat die vooral op republikeinse leest is geschoeid en dat de vooruitgang in Italië in de geschiedenis zich niet onder koningen voltrok, maar dat was meer een anti-monarchaal argument dan een onderbouwd betoog van vooruitgang,

---

27 Mack Smith, *Mazzini*, 10

Pas in zijn ‘plichten’ speelt de vooruitgang een prominente rol als doel, en dan met name die van de mensheid, meer nog dan die van Italië. Opmerkelijk is hoe hij in het essay uit 61 de nationalistische draad wel weer oppakt door het vooruitgangdenken expliciet te verbinden aan een keuze van de Italianen, zelfs aan de Italiaanse volksaard. Is het een poging om de idealen van *Giovane Italia* toch te zekeren in zijn nu meer ontwikkelde filosofie? Het geeft in elk geval weer een nationalistisch toon aan een zo stellige bewering dat de Italianen ervoor gekozen hebben het welzijn van de mensheid hoger aan te slaan dan hun eigen welzijn.

Op een ander vlak krijgt de relatie met het buitenland een expliciete rol in zijn essay uit ‘61, daar waar dat in het Manifest, waarin de natie Italië en Italianen een hoofdrol speelden, nog uitdrukkelijk uit de weg werd gegaan. Zijn ontwikkeling is hier wel duidelijk te zien in de teksten over de ‘plichten’. In de plichten schrijft hij al expliciet dat de mens er is om met elkaar de vooruitgang van de mensheid te dienen. David Rowley gaat in deze diep in op het ideologisch karakter van Mazzini’s democratisch nationalisme. Volgens hem bewijst Mazzini juist het ongelijk van de modernisten die de etnische kant van het nationalisme overdrijven door de ideologische aspecten ervan te negeren. Modernisten als Gellner en Breuilly menen volgens hem dat nationalisme congruentie zoekt tussen natiestaat en politiek en dat de interesses van de natie alle andere belangen overstijgen. Mazzini laat er volgens Rowley met name in ‘plichten van de mens’ geen onduidelijkheid over bestaan dat de rechten van Italië ondergeschikt zijn aan die van de mensheid.²⁸

Ook afficheert Mack Smith Mazzini niet als een nationalist in de traditionele zin van het woord, maar als een patriot. Mazzini zou vanaf 1836 zelfs expliciet het woord nationalist pejoratief gebruiken en het met name associëren met xenofobie, chauvinisten en imperialisten. “Patriotisme mag nooit schade berokkenen aan de broederschap van volkeren welk ons allesomvattend doel

---

28 David G. Rowley (2012), “Giuseppe Mazzini and the democratic logic of nationalism” in *Nations and Nationalism*, 18: 39–56, aldaar 47

is."²⁹ Hij was er echter van overtuigd dat alleen een bevolking van twintig miljoen Italianen in staat zou zijn om weerstand te bieden aan het Oostenrijkse leger.³⁰

Mack Smith schrijft dat Mazzini's tegenstanders hem er ten onrechte van beschuldigden een centralistisch geleide staat voor ogen te hebben. Hij argumenteert dat Mazzini juist de lokale en individuele vrijheden van de Italianen als een groot goed prees. Hij voert daarbij de door Mazzini voorgestelde status aparte van Sardinië en Sicilië en een decentralisering van centrale macht naar sommige regio's aan als argument.³¹ Het is een te makkelijke uitleg, want de regio's zijn volgens Mazzini's plannen meer een soort vooruitgeschoven posten van de centrale overheid dan autonome bestuursorganen. De hoofdrol die hij in gedachten heeft voor de gemeentes zou een veel steekhoudender argument zijn, elders overigens wel opgemerkt door Mack Smith.³²

Een aantal vragen verdienen dus een diepere analyse en de context van revoluties van 1848 biedt die mogelijkheid. Waarom verdween de felle anti-monarchale toon? Waar kwam de prominente rol van de gemeentes vandaan? Hoe valt de verschuiving van burgerrechten naar burgerplichten te verklaren? Waar komt de diepe overtuiging van en keuze door de Italianen om de mensheid te dienen vandaan? Waarom wordt het buitenland zo belangrijk?

---

29 Mack Smith, *Mazzini* 13

30 Idem, 14

31 Idem, 14-15

32 Idem, 153

3. De context van de "Printemps des peuples"

3.1. *De pre-1848 omstandigheden in de Italiaanse staten*

De meest voor de hand liggende verklaring voor de revoluties van 1848 is dat het opstanden waren tegen de repressieve restauratie regimes die in 1815 door het congres van Wenen aangewezen waren. Een nadere analyse wijst echter anders uit. In Piemonte en Modena, onmiddellijk na de post-restauratie periode, en in de pauselijke staten van Leo XII, Pius VIII en Gregorius XVI van 1823 tot 1846 was de onderdrukking inderdaad brutaal en werden de napoleontische hervormingen zo goed als volledig teruggedraaid. Dit waren precies de staten waar tot 1848 verschillende opstanden uitbraken.³³

In het door Oostenrijk gedomineerde Lombardije-Venetië werd echter een 'amalgamatie' beleid van een combinatie van absolutistische machtsstructuur met politieke innovatie gevoerd. Deze ontwikkeling werd gepropageerd door Metternich die de gevaren van de reactionairen zag. Ook in de pauselijke staten tot de verkiezing van Leo XII in 1823, Toscane en de twee Siciliën werd een middenweg gezocht. Na de opstanden van 1831 werd er door de 5 grote machten via Metternich op aangedrongen om zogeheten consultatieve monarchieën in te voeren. Een andere amalgaam dus, gebaseerd op het Oostenrijks systeem van centrale organisatie met een vorm van landelijke, regionale en lokale raden. Op die manier hoopten de Europese conservatieven aan de eisen voor volksvertegenwoordigingen en verkiezingen te kunnen ontkomen. Na 1831 in Piemonte en na 1846 in de Pauselijke staten werden ook daar de hervormingen ingezet, zelfs nog verdergaand dan elders in Italië. Met name in Piemonte werd door de nieuwe koning Carlo Alberto de staatshuishouding op napoleontische leest geschoeid. Diens civiele en strafrechtelijke codes werden weer ingevoerd en de overheid gereorganiseerd op basis van prefecturen, sub-prefecturen en gemeentes, en het leger werd vernieuwd.³⁴

---

33 Riall, *Risorgimento*, 56-57

34 Idem 58-62

Behalve in Piemonte liepen deze hervormingen op niets uit. De vorsten waren niet in staat een organisatorische en administratieve balans te vinden tussen reactionaire en revolutionaire tendensen. De aristocratie verwachtte veel van de restauratie vorsten, maar de nieuwe middenklasse die onder Napoleon snel was opgekomen was teleurgesteld in hun hernieuwde uitsluiting. Al met al kan gesteld worden dat de restauratie regimes niet eenduidig reactionair van aard waren, incapabel daarentegen wel. Ook het gebrek aan vertegenwoordigende instituties en een vorm van pers vrijheid heeft wellicht deze regimes parten gespeeld. De geopperde consultatieve monarchieën kwamen in elk geval niet van de grond, en zodoende konden de regimes zich van geen draagvlak verzekeren, zelfs niet van de adel.³⁵

Daarnaast ontstonden er spanningen tussen de periferieën en machtscentra. Bekende voorbeelden zijn die tussen de provincies in Sicilië en hoofdstad Napels, tussen sommige kerkprovincies en Rome, tussen Genua en Turijn en tussen Livorno en Florence. Sommige historici menen dan ook dat meer dan een haat jegens een buitenlandse overheerser of binnenlandse onderdrukking het ‘nationalisme’ een uiting was van onvrede over territoriale reorganisatie en centralisatie en aldus nieuwe lokale en regionale rivaliteiten creëerde.³⁶

In dat licht is het echter belangwekkend dat er recentelijk nieuwe studies zijn gedaan naar een breed gedragen ‘cultureel nationalisme’ in het Italië van de 19^e eeuw. Vanaf de jaren 50 hebben de revisionisten de *Risorgimento* geplaatst in het kader van de hierboven beschreven gemankeerde modernisering. Hun dominantie in de geschiedschrijving heeft het nationalisme in het algemeen en de rol van Mazzini in het bijzonder gebagatelliseerd.³⁷ Sinds eind jaren ‘80 heeft een nieuwe school van cultuurhistorici echter in literatuur, toneel en opera bewijzen gevonden van een breed gedragen gevoel van Italiaanse identiteit, *Italianità*. Cultuurhistoricus Alberto Banti³⁸ laat daarin zien dat er tussen 1846

---

35 Riall, *Risorgimento*, 64

36 Idem 64

37 Axel Körner and Lucy Riall, “Introduction: the new history of Risorgimento nationalism” in *Nations and Nationalism* 15:3, 2009, 396–401, aldaar 396

38 De werken van Banti zijn helaas in het Italiaans. Zijn verschillende publicaties waren echter onderwerp van een academisch debat in het wetenschappelijk tijdschrift ‘*Nations and*

en 1848 een transformatie plaatsvond waarin die bewustwording van een beperkte groep tot een massabeweging overging. Belangrijker is echter zijn constatering dat er daarvoor al een 'canon' van Italiaanse literatuur bleek te bestaan die 'verwantschap', 'heiligheid' en 'eer' als diepgewortelde en traditionele beelden van de Italiaanse natie omschreef. Vanaf 1815 omschrijft hij een incubatie periode waarin de hoofdrolspelers van de Risorgimento consequent deze canon aanhalen in hun essays, memoires en correspondentie. Zodoende zou de golf van Italiaans nationalisme een meer emotionele dan rationele response zijn, meer *naturalistic* dan *voluntaristic*.³⁹ In dat licht verdient de rol in de Risorgimento van Mazzini als een van de meest productieve schrijvers uit die tijd, opnieuw aandacht. Biograaf Mack Smith beschreef nog slechts zijdelings hoe Mazzini in de jaren 30 hoopte dat zelfs de mislukte opstanden martelaren zouden opleveren die de 'goede zaak' zouden helpen door een bewustwording van *italianità* te verspreiden.⁴⁰

3.2. Postrevolutionaire ontwikkelingen in de verschillende staten

In Januari 1848 luidde een opstand in Palermo een reeks van revoluties in die zich in de er opvolgende maanden niet alleen als een vloedgolf over Italië, maar zelfs over heel Europa zou verspreiden. Ze kostten koning Lodewijk Philips van Frankrijk en de zeer invloedrijke minister van buitenlandse zaken Metternich van Oostenrijk hun posities.

In de twee Siciliën, de pauselijke staten, Toscane en Piemonte werden onder druk van de opstanden grondwetten ingesteld. In Oostenrijks Venetië werd de republiek uitgeroepen, in Lombardije werd het Oostenrijkse leger verdreven en kreeg Mazzini in April een triomfantelijk onthaal. De legers van Piemonte, de pauselijke staten en Napels/Twee-Siciliën trokken gezamenlijk op tegen Oostenrijk en boekte zelfs enkele successen.⁴¹

Nationalism' 15:3, 2009, 296-460. Daarin reviewen 6 academici zijn werk en geeft hij zelf een weerwoord op hun kritieken. Dit debat is hier als bron gebruikt.

39 Körner en Riall, "The new history" 400

40 Mack Smith, Mazzini 153

41 Riall, Risorgimento 23

Al snel bleek echter dat met name de gematigde liberalen de ware winnaars van deze revoluties waren en toen die eenmaal de grondwetten 'binnen hadden' legden ze zich toe op het beschermen van hun eigen posities en het marginaliseren van de democraten en buiten de politiek houden van de massa's. In Sicilië kozen de gematigden onder dreiging van een boerenopstand al snel kant voor de monarch, en in Venetië en Lombardije werd het terugkerende Oostenrijkse leger in de zomer van 1848 toegejuicht door de boerenbevolking die bevreesd was voor de revolutie.⁴²

Daarnaast trokken de legers van de pauselijke staten en Napels zich in Mei al terug uit des strijd en kon Carlo Alberto van Piemonte niet anders doen dan zich terug te trekken op Sardinië en een wapenstilstand te tekenen. De kiem van Italiaanse eenheid stierf hiermee een vroege dood. En Mazzini zag in de reactionaire houding van deze drie monarchen het ongelijk van de gematigde liberalen en deed een oproep aan alle Italianen dat de oorlogen tussen koningen wellicht over was, maar dat de oorlog van het volk nog maar net was begonnen.⁴³

In Rome, Toscane en Venetië wonnen de democraten vanaf juli 1848 vervolgens aan kracht, en ook in Rome en Toscane werden begin 1848 de republieken uitgeroepen. Mazzini arriveerde in Rome in February 1849 om deel uit te maken van de regering. Maar de Bourbon-legers in het zuiden, de Oostenrijkse in het midden en het noorden en de Franse legers in de pauselijke staten hadden in augustus heel Italië weer in handen van de restauratie regimes gebracht.⁴⁴

In bijna alle staten oefenden de teruggekeerde vorsten als reactie op de revoluties een zo mogelijk nog repressiever beleid uit. Alleen in Piemonte hield de grondwet stand, was er een zeker vorm van volks vertegenwoordiging en bleef een klimaat van liberalisme aanwezig als gevolg van de bannelingen uit de rest van Italië die daar hun toevlucht zochten. Binnen dit bestel con Camillo Benso di Cavour vanaf 1852 gedurende een decennium dan ook een uitermate

---

42 Riall, Risorgimento, 22

43 Idem, 22

44 Idem, 23-24

succesvol premierschap uitoefenen. Zijn beleid, gericht op economische groei en gematigde modernisering van Piemonte alleen, en allerm minst op nationalisme of Italiaanse eenwording, bracht Piemonte welvaart en uiteindelijk ook politiek overwicht in de rest van Italië.⁴⁵

Maar eerder al was er in datzelfde Piemonte een initiatief ontstaan van een priester Vincenzo Gioberti, die in 1843 al een boek had geschreven waarin hij een bestel bepleitte van een Italiaanse confederatie met de Paus als president. Maar meer nog dan dat zat de aantrekkingskracht in de combinatie van Katholicisme en moderne ideeën van economische vooruitgang en politiek liberalisme. Met de verkiezing van de liberale Paus Pius IX en het fiat van Koning Carlo Alberto van Piemonte voor de publicatie verscheen aldus een diffuus gevoel van nationalisme, verwoord en geadopteerd door gematigde liberalen, en was een geloofwaardig alternatief voor het 'Mazzinianisme' geboren.⁴⁶

Vervolgens kende Italië in de jaren '50 talrijke kleinere opstanden die allemaal werden neergeslagen. Deze vonden hun weerslag op de reputatie van Mazzini en de zijnen die steeds meer de schuld van die mislukkingen kregen. In 1857 werd de *Società Nazionale Italiana* opgericht door o.a. de voormalige republikeinse leider van de opstand in Venetië. Deze beweging stond een leiderschap van Piemonte, haar koning en leger voor ogen om de noodzakelijke vooruitgang van de rest van Italië te bewerkstelligen.⁴⁷ Ze vroeg van Mazzini en de zijnen dan ook om de idealen van republiek, onafhankelijkheid en vrijheid op te geven voor de eenheid van Italië en bevrijding van Oostenrijk. Deze *società* maakte zeer kundig gebruik van de persvrijheid in Piemonte en verspreidde aldaar maar ook in de rest van Italië een krant met daarin bijna uitsluitend nieuws gericht op de eenwording van Italië. Deze krant *Il Piccolo Corriere d'Italia* heeft uiteindelijk een sleutelrol gespeeld om het nationalisme aanvaardbaar te maken voor de Italiaanse intellectuele middenklasse.⁴⁸ Uiteindelijk zou Piemonte inderdaad het leiderschap nemen en in 1861 de Italiaanse staat bijeenbrengen en Vittorio

---

45 Riall, 27-28

46 Idem, 140

47 Idem, 141

48 Idem, 141

Emmanuelle II van Piemonte werd vervolgens de eerste koning van een verenigd Italië.

3.3. De gevolgen van de revoluties van 1848 elders in Europa

Het is niet eenvoudig om de balans op te maken van de revoluties in 1848, ook al wordt vaak gezegd dat deze revoluties 'mislukt' zijn. Deze typering wordt in het algemeen gebruikt om aan te geven dat in de zomer van 1849 bijna alle prerevolutionaire regimes weer stevig in het zadel zaten. John Breuilly schetst echter adequaat dat de winnaars en verliezers niet zo duidelijk te duiden zijn, zeker niet op middellange termijn. Met name omdat er zoveel verschillende groeperingen achter de revoluties stonden met een veelheid aan doelen zoals constitutionele regeringen, gelijkheid voor de wet, democratisch gekozen parlementen, een verschuiving van rijkdom van de elites naar 'het volk', de bevrijding van naties. Daarbinnen, én in alle nuances ervan, bevinden zich dus ook conflicterende doelen, zodat de zogenoemde mislukkingen juist triomfen voor anderen waren.⁴⁹

Op een politiek niveau vertaalde zich dat gedurende de volgende decennia in een *Realpolitik*. Marx zag in dat radicalisme slechts in dienst stond van de klassenstrijd, het liberalisme was volgens invloedrijke Pruisische diplomaat August Rochau alleen levensvatbaar in combinatie met economische belangen en in samenwerking met de gevestigde orde, zoals Bismarck vond dat conservatisme een kwestie van belangen en macht was, en niet zozeer een ideologie.⁵⁰ Dat Oostenrijk en Rusland aan het kortste eind trokken tijdens de Krim Oorlog (1853-56) zorgde voor een internationaal klimaat dat zich tegen het conservatisme keerde.⁵¹ Het moderniserende regime wat in de jaren '50 dus te zien was in Piemonte, was een weerspiegeling van de ontwikkelingen elders in Europa.

---

49 John Breuilly, "The revolutions of 1848" in: D. Parker ed., *Revolutions and the revolutionary tradition in the west 1560-1991* (Abingdon 2000), 127

50 Breuilly, "Revolutions", 128

51 Rowley (2012), "Giuseppe Mazzini", 50

Meer in het bijzonder was dat ook te zien in enkele monarchieën. De eerste helft van de 19^e eeuw had in Europa verschillende ontwikkelingen daarin laten zien. Daar waar de Pruisische, Oostenrijkse en Russische monarchieën zich op autocratische wijze in stand hielden, zette de ontwikkeling via een constitutionele monarchie tot parlementaire monarchie zich gestaag door in landen als Groot-Brittannië en Nederland, al dan niet geholpen –zoals in Nederland- door de gebeurtenissen op het continent in 1848.⁵² Juist in Groot-Brittannië was de parlementaire traditie al eeuwenoud en leidde in 1688 tot de *bill of rights*.

3.4. De pre- en post revolutionaire context en Mazzini's denken

Om te beginnen zijn er de in Mazzini's ogen mislukte revoluties van 1848, de verschillende monarchen zaten in augustus '49 weer stevig in het zadel terwijl hijzelf weer in ballingschap verkeerde. Vanuit die positie was zijn teleurstelling in de vermogens van de Italiaanse bevolking om zelfstandig de transformatie te bewerkstelligen verdwenen, zoals ook later zijn genoemde vertrouwen in de parlementaire gebruiken van de Italianen zou wijken. Dit is des te beter te begrijpen omdat in 1830 de opstanden ook al tot niets geleid hadden. In dat licht is een gradueel verschuiven in zijn denken van burgerrechten naar burgerplichten erg goed verklaarbaar. Die moeten eerst ontwikkelen voordat de Italianen voor hun land op kunnen komen. Zeker ook omdat het plichten zijn naar de mensheid, voorbij de grenzen van Italië.

Het is onvermijdelijk om de ontwikkeling in Mazzini's denken na zijn eerste geschriften in 1831 los te zien van de ontwikkelingen in Piemonte. Op politiek-ideologisch vlak ontstond daar zo vroeg als in 1843 zelfs al een gematigd nationalistisch alternatief, nota bene door een priester gepubliceerd, met de Paus aan het hoofd en met een aanbeveling van de koning van Piemonte. In de jaren 50 was onder leiderschap van gematigd conservatief Cavour de

---

⁵² Hans Dijkhuis, *Monarchia, Het fenomeen van het koningschap* (Amsterdam 2010) 260-61

economische vooruitgang van Piemonte niet te ontkennen. Ook al niet omdat Cavour de mogelijkheden van de door de koning gehandhaafde grondwet uit 1848 daarvoor benutte. Toen daar vervolgens ook nog eens het succes van de *Società Nazionale Italiana* in de jaren '50 bijkwam kon Mazzini niet anders concluderen dan dat hij 'links en rechts' ingehaald was. Volgens Mack Smith realiseerde hij zich dat de enigen die zijn nationalisme steunden uit de intellectuele bezittende middenklasse kwamen en dus teveel te verliezen hadden bij een mogelijke revolutie. Daarbovenop kwam nog dat zijn 'concurrenten' in Piemonte en daarbuiten een veel grotere persvrijheid genoten, geholpen door de steun van Paus en koning voor de ideeën van Gioberti.⁵³ Zijn revolutionaire nationalisme, gekarakteriseerd door anti-monarchisme, anti-aristocratie en adel, kortom anti-ongelijkheid schoot tekort om de transformatie van de samenleving teweeg te brengen. Zijn anti monarchale retoriek was niet vol te houden. Hoe hij in zijn instructies voor de leden van *Giovane Italia* zo stellig had verkondigd dat de Italianen nooit onder de nazaten van een van de vorsten zouden willen 'dienen' en dat in 1861 toch gewoon gebeurde moet hem tot een andere toon hebben gedwongen

Als variant van die anti-monarchale toon moet de rol van de gemeentes in zijn essay van 1861 over de recente eenheid van Italië geplaatst worden. Zijn kritiek op monarchie en elite als instituten hield dan niet langer stand, maar het sterk gecentraliseerd systeem vanuit Turijn aangestuurd zou veel nadelen van het oude bestel voort doen bestaan. Hoe kon een ambtenaar in Turijn begrijpen wat er op het platteland van Sicilië speelde? Mazzini zag een sleutelrol voor de gemeentes als een noodzakelijk tegenwicht voor de staat. Toch komt die hoofdrol voor de *communes* enigszins uit de lucht vallen, en zeker zijn lofzang op eeuwenoude tradities en ontwikkelingen van de gemeentes en gemeenschapszin. Zelfs in zijn *Duties* spelen ze geen rol van betekenis. In zijn instructies beschrijft hij slechts hoe de gemeentes een administratieve rol spelen, en in de *Duties* gaat hij met name in op land en familie en hoe die beiden dienstbaar zijn naar de mensheid. Dat Mazzini na 1837 het grootste gedeelte van zijn ballingschap in Londen verbleef met veelvuldige contacten met de intellectuele elite aldaar

---

⁵³ Mack Smith, *Mazzini* 55

verklaart veel. Hij werd er geïnspireerd door het lokale bestuur en werd ervan overtuigd dat zaken zoals onderwijs, lokale belastingen en publieke werken, agrarisch beleid en de politie beter door lokaal verkozen mensen konden worden geleid. Zij hadden volgens Mazzini immers informatie uit de eerste hand en bovendien was op die manier een te grote en kostbare centrale bureaucratie te vermijden.⁵⁴

Een andere mogelijke invloed die het verblijf in Engeland op hem kan hebben gehad is die van de parlementaire traditie. Hij had een afkeer van het parlement zoals dat door Cavour ingesteld was, en volgens Mazzini slechts fungeerde om de belangen van de gevestigde orde te behartigen. Daarnaast manipuleerde deze gevestigde orde de verkiezingen, o.a. omdat de helft van de stemgerechtigden salarissen of pensioenen van de staat ontving. Het sterkte Mazzini in de overtuiging dat slechts in landen met een lange parlementaire traditie de publieke opinie een redelijke representatie in een verkozen wetgevende macht kon krijgen.⁵⁵ Dat zijn discours zich gaandeweg verlegde van rechten voor alle Italianen naar burgerplichten en van een naar binnen gerichtheid naar een rol van de Italianen in Europa, moet dan ook in dit licht gezien worden. Hij 'was zijn tijd ver vooruit', de Italianen waren nog niet klaar voor zijn gedachtengoed binnen Italië.

Er zijn in dat licht dan ook grote twijfels te plaatsen bij de acceptatie door grote delen van de bevolking van het idee van de Italiaanse eenheidsgedachte en de rechten van de Italianen van de jonge Mazzini. In de verschillende staten werd door de verschillende vorsten anders geregeerd, en zeker ook anders gereageerd op onrusten. De opstanden waren allesbehalve gecoördineerd op nationaal niveau, en bovendien vaak gevolg van lokale spanningen tussen periferie en machtscentra. Dat Mazzini op bepaalde momenten en plaatsen, met name Milaan en Rome, een belangrijke publieke rol vervulde was zeer tijdelijk en dus geen teken van een breed gedragen steun voor zijn gedachtengoed, maar meer gevolg van zijn bekendheid bij de lokale intellectuele voortrekkers van de revoluties.

---

54 Mack Smith, *Mazzini*, 153

55 Idem 173

Dat hij en zijn beweging in de loop van de jaren '50 ook steeds meer de mislukkingen van opstanden in de schoenen kregen geschoven zal dit beeld versterkt hebben, en hem verder bewogen hebben in de richting van burgerplichten.

Een van de vragen die overblijft is waar die diepe overtuiging van en keuze door de Italianen om de mensheid te dienen vandaan komt in zijn essay uit '61. Daar waar de verschijning van de gemeentes als invloed van zijn verblijf in Engeland uit te leggen is alsmede uit zijn afkeer van het centralisme vanuit Turijn van de recente centrale machthebbers, is dat met die 'democratische draai' van de Italianen niet te duiden. Dat Mazzini zelf deze ontwikkeling heeft doorgemaakt moge in de loop van dit betoog duidelijk geworden zijn, maar om dat te verlengen naar alle Italianen lijkt een stap te ver en meer een overblijfsel van zijn ideologisch denken als leider van *Giovane Italia* in 1831.

Zijn biograaf Dennis Mack Smith schrijft uitgebreid over de diverse meningen van Britse intellectuelen over Mazzini en zijn gedachtengoed, hij gaat echter maar beperkt in op de invloed die zij of de politieke ontwikkelingen Engeland op hem gehad kunnen hebben.⁵⁶ Illusterend daarin is echter wel de opmerking dat Mazzini zich *single-minded* met Italiaanse aangelegenheden bezighield en in het geheel niet betrokken wenste te raken in de lokale politiek.⁵⁷

---

⁵⁶ Mack Smith, *Mazzini* 193-209

⁵⁷ Idem 184

4. Conclusies

Mazzini is ingehaald door de geschiedenis en nergens werd dat zo duidelijk als in Piemonte. Hoe de koning en de gematigde liberaal Cavour uiteindelijk bewerkstelligden wat hij via de revolutie al veel eerder had willen doen heeft Mazzini genoopt tot aanpassingen van zijn discours. Een discours dat door de neergeslagen opstanden van 1830 en de in zijn ogen mislukte revolutie van 1848 al gewijzigd was, en van burgerrechten naar burgerplichten verruimde en een minder anti-monarchaal karakter kreeg.

Maar niet alleen in Italië werd het intellectuele 'ongelijk' van de jonge Mazzini duidelijk. Europese monarchieën die parlementair werden en goed functionerende lokale overheden waarmee hij in Engeland in aanraking kwam hebben hem enerzijds doen beseffen dat Italianen nog niet klaar waren voor zijn nationale gedachtengoed, maar anderzijds heeft het zijn geloof in de rol van de gemeentes als noodzakelijke tegenmacht binnen de staat en factor in burgerschapszin gesterkt. Het heeft ook de gedachte gevormd dat Italië een rol in Europa had. Dat Italië daarin zelfs een rol te vervullen had, en dat de Italianen zich daarvan erg bewust waren is hoogstwaarschijnlijk een reflex van de jonge meer idealistisch-nationalistische Mazzini geweest.

Zoals aan het begin al is gezegd, er is heel veel geschreven over Mazzini en zijn gedachtengoed, maar dat gaat bovenal over zijn late denkwerk, en dan met name over het democratisch gehalte of gebrek daaraan in zijn *Duty of men*. Belangrijke academische debatten zijn erover gevoerd waaraan zelfs Marx meedeed om zijn tijdgenoot en het belang van hem in de revolutie te duiden. Echter de veranderingen in zijn gedachten ten opzichte van zijn eerste documenten uit 1831 komen in die debatten niet expliciet aan de orde. Dit paper heeft de lezer hopelijk dat extra inzicht verschaft.

5. Literatuurlijst

5.1. *Primaire bronnen*

Mazzini, Giuseppe, *Life and writings of Joseph Mazzini* (Londen 1890-91).

Mazzini, Giuseppe, *The Duties of Men* (Londen 1862).

5.2. *Secundaire literatuur*

Bosworth, Richard, "Denis Mack Smith and the Third Italy" in *The International History Review* (1990), 782-792.

Breuilly, John, The revolutions of 1848 in: D. Parker ed., *Revolutions and the revolutionary tradition in the west 1560-1991*(Abingdon 2000), 127-128

Dijkhuis, Hans, *Monarchia, Het fenomeen van het koningschap* (Amsterdam 2010)

Hughes, Steven C. "Risorgimento. The History of Italy from Napoleon to Nation State, by Lucy Riall" in *English Historical Review* (2011) 194-196.

Körner, Axel and Riall, Lucy. "Introduction: the new history of Risorgimento nationalism" in *Nations and Nationalism* (2009), 396-401

Mack Smith, Dennis, *Mazzini* (New Haven 1994).

Riall, Lucy, *Risorgimento the history of Italy from Napoleon to nation-state.* (London, 2009)

Rowley, D. G. "Giuseppe Mazzini and the democratic logic of nationalism" in *Nations and Nationalism*, (2012), 39-56